

OD VROČE KOVINE DO VROČIH TIPK

Letošnja konferenca, ki jo je organiziralo mednarodno združenje Printing Historical Society, je bila 22. in 23. aprila v knjižnici St. Bride v Londonu. Tematsko je konferenca obsegala petdesetletni razvoj tiskarstva in je bila naslovljena *Od vroče kovine do vročih tipk* (*Hot metal to hot keys*).

Knjižnica St. Bride je pod okriljem istoimenskega inštituta, ki ima sedež v tiskarsko še vedno

pomembnem predelu Londona, na Fleet Street. Dokler se tiskarska industrija ni preselila iz mestnega jedra, je bila organizirana v tem delu mesta. Tu so bili tudi izobraževalni center in prostori za družabne prireditve, na primer priložnostna druženja ali promocije po opravljenem vajeniškem obdobju. Zgradba inštituta je bila dokončana leta 1893. Temeljni kamen je položil waleški princ, natanko leto dni po-

Slika 1. Del propagandnega plakata za omenjeno konferenco; oblikoval ga je Martin Andrews.

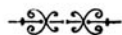
Slika 2. Pročelje Inštituta St. Bride, kjer je potekala letošnja konferenca Printing Historical Society.

zneje pa so slavnostno odprli vrata inštituta. Drugi prostori, skupaj s knjižnico, so bili dokončani v letu 1895. Prvi izobraževalni razredi za stavce in tiskarje so začeli delovati že oktobra 1894. Za tovrstno šolanje se je kmalu pojavilo veliko zanimanje, saj so učili številni takratni strokovnjaki. Po prvi svetovni vojni je število slušateljev tako naraslo, da jim v obstoječih prostorih niso več mogli omogočiti primerne izobraževanja. Ustanovljena je bila tiskarska šola St. Bride, ki je pozneje prerasla v tudi danes zelo priznano visokošolsko izobraževalno ustanovo The London College of Printing.

Knjižnica St. Bride ima eno največjih zbirk v angleškem jeziku s področja tiskarstva in tipografije. Z začetnih 5000 tiskovin je število naraslo na več kot 50.000 različnih knjig. Poleg tega ponuja več kot 200 periodičnih publikacij. Vsebuje tudi približno 3000 naslovov redkih oziroma edinih ohranjenih izvodov.

Poleg tiskovin omogoča dostop tudi do elektronskih baz podatkov, kot sta *Paper, Packaging and Printing* (PIRA) in *Design and Applied Arts Index*. Knjižnica hrani tudi posebne, nekatere edinstvene zbirke tiskarske kulturne dediščine, na primer angleške in škotske zbirke žepnih izdaj knjig, notne zapise pesmi iz 18. in 19. stoletja, različne dokumente o tiskarski dejavnosti od leta 1785, prospekte in navodila o uporabi različne tiskarske opreme, ekskluzivno zbirko skic in tipografskih načrtov slovitega tipografa Erica Gilla (1882–1940), bogato zbirko fotografij in negativov o tiskarski dejavnosti ter o reprezentančnih delih Williama Morrisa in Emeryja Walkerja, številne prve, zgodnje filme o grafični dejavnosti in tudi filme s področja izobraževanja za posamezne poklice, približno 40.000 popolnih dokumentov angleških patentov z grafičnega področja in sorodnih oziroma povezanih dejavnosti, vsebuje

PRINTING HISTORICAL SOCIETY

This keepsake was printed at
at the conference

Hot Metal to Hot Keys

50 Years of Turmoil

22-23 April 2008

at St Bride Library, Fleet Street, London

Slika 3. Priložnostni konferenčni odtis, ki je bil izdelan na Colonian London iz šestdesetih let 19. stoletja.

eno največjih zbirk vzorčnikov črk – 10.000 – vse od zgodnjega 17. stoletja naprej. Knjižnica poleg čitalnice premore razstavne prostore, kjer je razstavljena tiskarska oprema; najstarejša je iz leta 1668. Imajo tudi prestižne tiskarske preše, kot so Columbian, Albion in Stanhope. Občasno razstavljajo tudi dela iz bogate zbirke, na primer dela ustanovitelja gibanja *Arts & Crafts* Williama Morrisa, tipografske predloge ruskih konstruktivistov, izdelke posameznih umetniških tiskarn in knjigoveznic – Incline Press ipd., primerjalno razstavo nove pisave, uporabljane v časopisu *The Times* (zamenjava prvotne pisave times), dela številnih grafičnih oblikovalcev in tipografov – Fred Smeijers idr. Hkrati organizirajo tiskarske delavnice, na katerih je mogoče izdelati in vlti svinčene črke, jih staviti in odtisniti z muzejsko tiskarsko opremo, ki jo knjižnica ima.

Tudi tokrat, med kratkimi konferenčnimi odmori, je bilo omogočeno odtisovanje na tiskarski preši Cope London iz šestdesetih let 19. stoletja. Da je delo stavca sila pomembno in odgovorno, je razvidno tudi z odtisnjene spominskega lista; bralci *Grafičarja* bodo zagotovo takoj opazili dve napaki, ki jih je zakrivil stavec.

Konferenčna dneva sta bila vsebinsko razdeljena. Prvi dan je bil posvečen razvoju in spremembam v globokem tisku, fleksografiji in digitalnem tisku. Ta dan smo izvedeli tudi, kako je potekal eden redkih prehodov v časopisnem tisku z visokega tiska na flekso-, in ne ofsetni tisk – govor je bil o časopisu *Daily Mail*. Ker vseh filmov Jamesa Bonda nisem videla, sem šele na tej konferenci izvedela (in videla izsek iz filma), da je bila ena njegovih stvaritev, kako premagati sovražnika, posneta v tiskarni *Daily*

Maila, kjer papir z zvitka ne vzdrži padajočega ustreljenega sovražnika agenta 007 in konča sila neslavno v odpadnem materialu. – Večja pozornost je bila namenjena podjetju *Crosfield* in njegovemu ustanovitelju Johnu Crosfieldu, ki je bil pravzaprav v prijateljskih odnosih z nemškim tekmečem dr. Hellom. Pomembni podatki so bili podani ob zaključku dneva, zasnovani na raziskavi, ki jo je izvedla PIRA; govor je bil o rasti uporabe predvsem digitalnega tiska v prihodnosti in stagnaciji drugih tehnik tiska. Organizacija PIRA predvideva, da bo do leta 2011 uporaba digitalnega tiska večja za 30 odstotkov, da bo proizvodnja organizirana prek iPhona – ga še nimate, kaj torej čakate (!). Do leta 2009 se bo povečal večbarvni digitalni tisk za 25 odstotkov, 30 odstotkov več bo personaliziranih kopij tega tiska. Hkrati bo

tudi 22 odstotkov več tiskarskih storitev na voljo 24 ur dnevno. Podane so bile tudi smernice letošnje DRUPE: hibridne oziroma kombinirane tehnike, na primer kombinacija ofsetnega in digitalnega tiska – izpostavljeno je bilo sodelovanje Heidelberga, AGFE in Image Press –, nove tehnologije v računalniških programih in tisku, poslovne podpore tiska, večznačilnostne izvedbe v tiskarstvu in drugih, sodobnih medijih, t. i. *cross media* založništvu oziroma medijskih rešitvah.

Naslednji dan je tematsko obsegal spremembe v pripravi tiskovin, tako tipografskega dela kot slikovnega materiala. Izpostavljeno je bilo pregledno predavanje o WYSWYG pred digitalizacijo tipografskih elementov in po njej. Zanimivo je bilo predavanje o velikem posredovanju tipografskih elementov prek po-

Slika 4. Utrujena organizatorja konference po prvem dnevu: Martin Andrews in Margaret M. Smith. Zadnje se bralci *Grafičarja* lahko spomnijo s konference Novosti v grafiki, ki je bila junija 2006 na Naravoslovnotehniški fakulteti v Ljubljani in na kateri je bila omenjena raziskovalka ena od vabljenih predavateljic.

djetja (in njihovih izdelkov) Le-traset – spomnila sem se osnovnošolskega zapravljanja celotne žepnine za pisave, ki jih je ponujalo to podjetje, in ker takrat belih svinčnikov ali pisal na tej strani »železne zaves« ni bilo mogoče dobiti, je bila moja priljubljena pisava zožena helvetica (*Helve-tica condensed*) v negativni, beli različici, ki sem jo lahko uporabljala na temni podlagi. – Podano je bilo obsežno, a pregledno predavanje o razvoju vzorčnikov črk. V določenem obdobju slovenske tiskarne niso prav nič zaostajale za evropskimi in svetovnimi korporacijami v predstavitvi pisav, ki so jih premogle. Predvajani so bili tudi številni zgodovinski filmi s področja grafičnega izobraževanja. V tem de-

lu je nam, Slovencem, lahko žal, ker nismo ohranili tiskarske kulturne dediščine.

Klementina MOŽINA

Univerza v Ljubljani

VIRI

St Bride Institute
St Bride Foundation, London, 2004

St Bride Library
<<http://stbride.org>>
21. 4. 2008

Printing Historical Society
<<http://www.printinghistoricalsociety.org.uk>>
21. 4. 2008

Twyman, M.
Printing 1770–1970
The British Library, London, 1998

3.1 Priporočila za označevanje živil

Če bo predlagana velikost (osem tipografskih enot) obveljala, potem bo omogočena in znatno izboljšana čitljivost prehrabnih oznak. Glede na velikosti nekaterih izdelkov, na primer žvečilnih gumijev, pa bi ta velikost črk na obstoječem izdelku omejevala število jezikovnih različic oznak.

Sicer velja, da med pisavami »normalne« velikosti, to je od osem do dvanajst tipografskih enot, ni razlike v čitljivosti [2]. Pisave manjše velikosti so manj čitljive [2] oziroma moramo biti bolj pozorni, da zaradi neprimerne tipografske izbora ne poslabšamo čitljivosti, temveč jo izboljšamo. Še posebno moramo biti pozorni na čitljivost pri uporabi različnih barv za ozadja in besedilo (zadovoljiv kontrast).

Večina pisav je bila oblikovana za branje kot črne črke na beli podlagi; tako uporabljene tudi omogočajo maksimalno čitljivost. Črke v barvi zbudijo zanimanje pri bralcu, vendar barva zmanjša čitljivost. Da bi bil vtis (kontrast) enakovreden črni barvi, je treba za barvne elemente (besedilo) izbrati večje velikosti črk, krepke črke ali oboje – krepke črke večje velikosti [10]. Vendar bomo pri označevanju živil težko (glede na velikost izdelkov in večjezične oznake) zadovoljili tem priporočilom.

Vsekakor pa lahko zagotovimo zadovoljiv kontrast med ozadjem in besedilom; temnejša je barva, ki je uporabljena za besedilo na svetlem ozadju, lažje je branje. Čitljivost je slaba, če črke niso dovolj temne na svetli podlagi. Črke barvnega tona, ki imajo višjo svetlost barve (rumena, oranžna, rdeča), so težje čitljive kakor črke barvnega tona, ki imajo niž-

jo svetlost barve (zelena, modra, vijolična). Povečan presledek med vrstami (razmik) izboljša čitljivost. Pisava z zelo tankimi potezami ali zelo ozka pisava ali pisane črke so lahko videti zelo slabo, neuporabno in nečitljivo, če sta si barvna odtenka tipografije in ozadja preveč podobna. Manjše velikosti pisav, pisave s tanjšimi potezami ter pisave s tankimi serifi se izgubijo (so težko berljive), če kontrast v barvnih tonih ali svetlosti barve med tipografijo in ozadjem ni zadosten. Če se velikost pisave pomanjšuje, se mora kontrast močno povečati. Vzorčasto ozadje zmanjšuje čitljivost črk, včasih celo onemogoči. Kadar se namešča besedilo na vzorčasto ozadje (ali fotografijo), je treba poiskati takšno mesto, kjer ozadje ni preveč izrazito, močno. Z oslabitvijo ozadja se povečuje kontrast in s tem čitljivost.

Priporočila za dobro čitljivost daljšega besedila:

- ❖ temne črke na svetlem ozadju (ne nasprotno; svetle črke na temnem ozadju!),
- ❖ besedilo, obarvano v topli barvi, na ozadju hladne barve,
- ❖ izogibanje pisavam, ki so teže berljive,
- ❖ uporaba pisav linearnega sloga,
- ❖ izogibanje zoženim in razširjenim pisavam.

4 ZAKLJUČEK

Pri določanju tipografskih značilnosti besedila in izboru barve je potrebna pozornost glede na izbor: čitljive oblike pisave, njenih podaljškov v ascender in descender ter višine srednjega črkovnega pasu, njene protioblike in prepoznavnih potez, oblike se-

Slika 5. Predavanja so bila v okolju razstavnih eksponatov tiskarstva, na katerih je bilo v času odmorov omogočeno tiskanje.